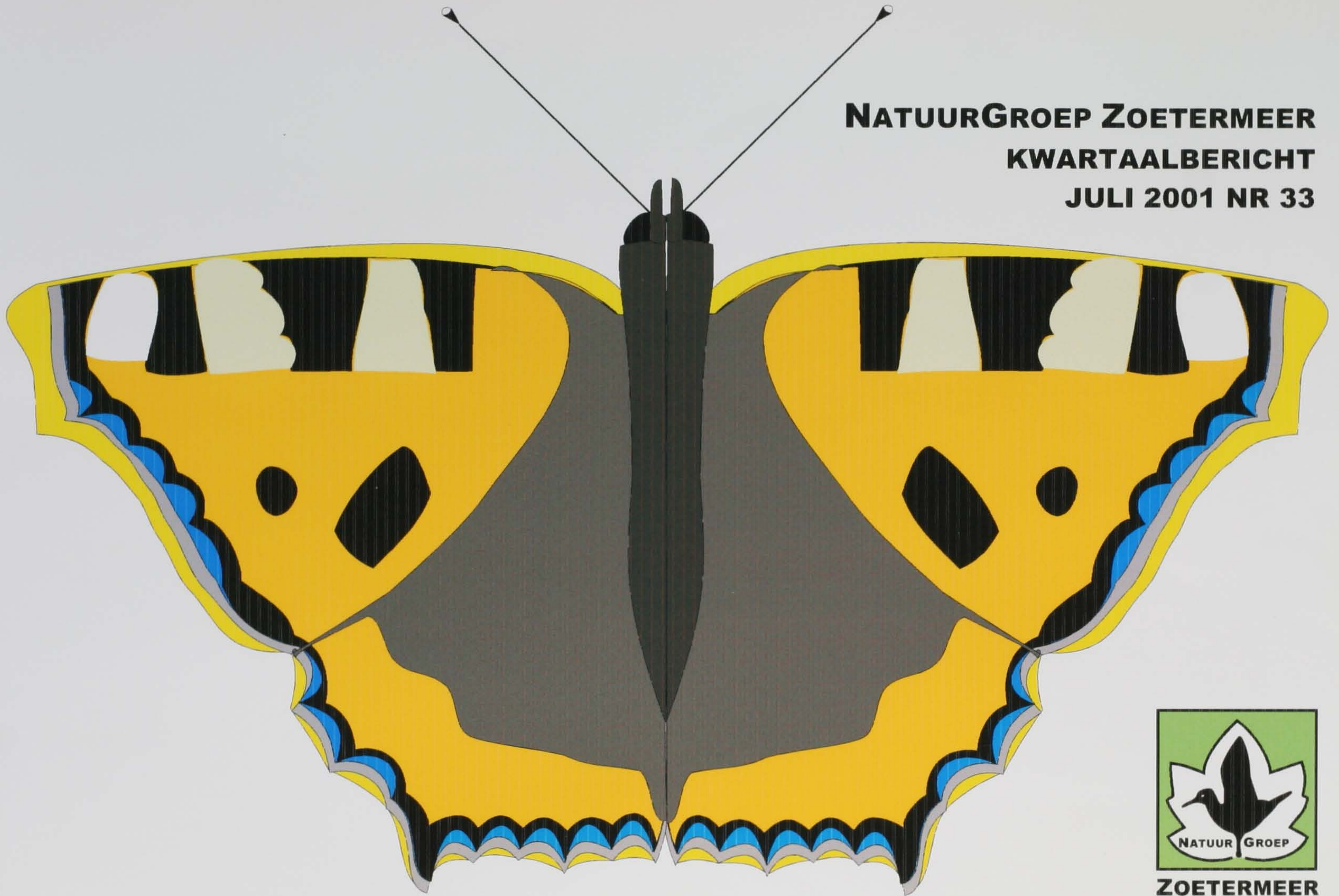


NATUURGROEP ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
JULI 2001 NR 33



ZOETERMEER

NATUURGROEP ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT Nr.33

juli 2001

INHOUD

<i>INHOUD</i>	1
1 <i>VAN DE REDACTIE</i>	3
<i>GEZIEN IN ZOETERMEER</i>	5
2 <i>BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP</i>	5
3 <i>EEN NIEUWE ROLKLAVERVORM IN ONZE WEGBERMEN</i>	6
4 <i>MUURSLA EN MUURFIJNSTRAAL IN ZOETERMEER</i>	8
5 <i>GRASLATHYRUS</i>	8
6 <i>ADDERTONG EN HEGGENRANK IN HET WESTERPARK</i>	9
7 <i>STAND VAN ZAKEN ONDERZOEK ZOETERMEERSE FLORA T/M EIND 2000</i>	9
8 <i>HET GEVAAR EN NUT VAN HET KARTEREN VAN ZELDZAME PLANTENSOORTEN</i>	10
9 <i>DE WITGEFRANSE ROUWZWEVER (ANTHRAX ANTHRAX)</i>	12
10 <i>EEN ONGEBRUIKELIJKE ZWEEFVLIEG IN HET WESTERPARK</i>	12
11 <i>PRIELEN GEBIED</i>	13
<i>EXCURSIES</i>	15
12 <i>EXCURSIE 8 APRIL WESTERPARK</i>	15
13 <i>EXCURSIE 24 APRIL POLDERTUINEN EN HONDEPOEPPOLLEN</i>	15
14 <i>EXCURSIES 15 MEI EN 13 JUNI BREDE ORCHIS EN RIETORCHIS</i>	16

15 EXCURSIE 20 MEI WESTERPARK.....	18
16 STADSNATUURPLAN-EXCURSIE 22 MEI SEGHWART GROEN EN WILDE FLORA	18
17 NATUUR EN MILIEUAGENDA ZOETERMEER.....	20
18 NAMEN.....	22
19 IK WIL OOK LID WORDEN	22

**OOK IN ZOETERMEER SCHRIJFT DE NATUUR GESCHIEDENIS.
ZIJ ZOEKT HAAR JOURNALISTEN,
WANT ZIJ BESTAAT SLECHTS BIJ DE GRATIE VAN WIE HAAR ZIET.**

GEZOCHT

De Zoetermeerse plantenwerkgroep gaat door met het in kaart brengen van de "Flora van Zoetermeer", ook in 2001. Wie doet er mee?

Coördinatie en informatie:
Tilly Kester tel: 079- 3412605



1 VAN DE REDACTIE

Taeke de Jong

Leden van de Natuurgroep Zoetermeer en oudleden van de KNNV-afdeling Zoetermeer, zijn geen organisatoren. Zij besteden hun tijd liever aan het documenteren van hun ervaringen en ik verzamel die ervaringen nu al 8 jaar in dit Kwartaalblad. Hans Bieze zorgt altijd dat ze vermenigvuldigd worden, verschillende leden zorgen voor de verspreiding en de lidmaatschapsbijdrage zorgt ervoor dat er geld voor is. Nog nooit is er tekort aan kopij geweest, ook nu niet. Johan Vos stelde altijd het natuurnieuws waarop wij geen zicht hebben, voor het Kwartaalblad beschikbaar. Met name door zijn inspanning is er geen beter overzicht van de ontwikkeling van de Zoetermeerse natuur dan dit Kwartaalblad. In dit blad levert hij opnieuw deze onmisbare bijdrage.

Andere natuurverenigingen in Zoetermeer zorgen voor uitstekende publiciteit over de mens in de natuur, zoals Bomen Overleven (Natuur in het nieuws, het gratis periodiek Emailbericht waarop men zich kan aanmelden bij bomenoverleven@wish.net, of 'Even Bijbomen' voor leden), zoals het IVN om basiskennis op te doen, of zoals de Vogelwerkgroep om bepaalde soortgroepen aandacht te geven.

Het prachtige blad van Bomen Overleven 'Even Bijbomen', dat Rob Wiewel mij telkens bijtijds toestuurt om zijn excursies in ons blad aan die in de Natuur en milieugenda (Soete Aarde) van Tilly Kester toe te kunnen voegen, geeft bijvoorbeeld het vertrouwen, dat er in Zoetermeer genoeg openbare excursies georganiseerd worden waaraan wij vanuit onze natuurhistorische interesse kunnen deelnemen. Er is een begin van samenwerking en taakverdeling. Wij kunnen ons dus, met actieve belangstelling voor wat andere verenigingen organiseren en waarnemen, beperken tot meer gerichte waarneming en uitwisseling via dit Kwartaalblad en informele ontmoetingen. Dank zij de Plantenwerkgroep en zijn doelgerichte excursies spelen daarin nu de planten een hoofdrol en dank zij Peter van Wely en de Prinsen worden zij in het juiste ecologische samenhang met andere soorten geplaatst. Ook onze organisatievorm is van ecologische en kennelijk stabiele aard. Zodra iemand wegvalt, nemen anderen het over. De bestuurloze organisatievorm versterkt kennelijk het verantwoordelijkheidsgevoel bij de leden. De taken lijken zich vanzelf te verdelen. Zo vertegenwoordigt Marco Lurks ons bij het Platform Groen en als het echt nodig is roept de ene Prinses ons tot de orde en redt de andere Prins de vereniging. Dat is de kracht van een monarchie.

Toen de drukke werkzaamheden van Johan Vos het afgelopen jaar een hoogtepunt bereikten, nam Ben Prins zijn redactiewerk over, verzorgde het mooiste Kwartaalbericht dat ooit verschenen is: nr. 32 en riep anderen op in actie te komen. Nu Bens werkzaamheden een hoogtepunt bereiken, neemt Johan het weer over. De studies van de gewone natuur van Ben Prins vallen op door de ongeëvenaarde tekeningen. Als je echter ook zijn teksten leest, staan je ogen plotseling op scherp als je de deur uitgaat. De natuur blijkt te bestaan uit liefdesgeschiedenissen, oorlogen en achtervolgingen waarbij de spannendste films verbleken. En dan Peter van Wely. Van zijn hand verschenen tal van exacte, gevoelige en kritische juweeltjes die, zoals wij weten, slechts het topje van een ijsberg van gegevens over Zoetermeer binnen Europa vormen. Een bloemlezing zou landelijk opzien baren, daar ben ik van overtuigd. Mijn driemaandelijksse motivatie om gegevens te documenteren voor zover de tijd het mij toelaat, is vooral deze formidabele bron. Marit baarde landelijk opzien met de milde humor waarmee ze onze speurzucht en die van onze soortgenoten jarenlang in dit blad relativeerde.

Al die andere bijdragen die hier niet genoemd worden, vormden de basis voor dit blad. Er zijn telkens weer mensen die de bal overnemen, als anderen buiten spel staan. Nu weer zijn zij bereid een redactieraad te vormen die actief kopij gaat verzamelen.

Uit dankbaarheid nodig ik hierbij alle (potentiële) auteurs en toekomstige leden van de redactieraad uit op mijn verjaardag, 24 juli om 20.00 uur 's-avonds op de Marsmanhove 2, zo mogelijk in onze tuin. Als ze van tevoren 3518599 bellen, weten wij waarop we moeten rekenen. Hun aanwezigheid, hun bijdragen aan het Kwartaalblad in het verleden en de toekomst is cadeau genoeg. Ik hoop natuurlijk op hun bereidheid te blijven schrijven. In 1995 schreven we: 'Ook in Zoetermeer schrijft de natuur geschiedenis. Zij zoekt haar journalisten, want zij bestaat slechts bij de gratie van wie haar ziet'.



Een enkel Kwartaalbericht is maar een blaadje, maar als je ze bundelt wordt het een natuurkroniek van deze groeistad. Het Kwartaalblad beslaat sinds 1993 drie delen: nrs. 1-10, nrs. 11-20 en nrs. 21-30. Het vierde deel is in de maak. Bij enkele leden staan een of twee delen in de boekenkast. Zij worden in toenemende mate geraadpleegd om van onze fouten te kunnen leren.

Wie er oog voor heeft, beseft dat de natuurlijke historie van Zoetermeer, met een komen en gaan van soorten, leest als een jongensboek. Ook in dit Kwartaalblad worden weer spectaculaire vondsten van nieuwe of zeldzame soorten gerapporteerd.

De verzamelde werken van onze leden vormen samen een geschiedenisboek met toenemend belangrijk materiaal voor ecologen, stedenbouwkundigen en politici naarmate wij deze inspanning langer volhouden.

GEZIEN IN ZOETERMEER



Plantenwerkgroep

2 BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP

Johan Vos

In het meest stedelijke deel van de stad zien we kleine margriet (30.57.34) en veel *Anisantha madritensis*-planten (30.57.24) op verschillende groeiplekken.



Anisantha madritensis

Deze bijzondere dravik lijkt zich uit te breiden. Hij is nu ook aangetroffen in de Leyens-Noord op een kadewand (30.57.14) Zie voor meer informatie over deze soort kwartaalbericht nr. 11 van jan. 1996. Ook in de Leyens-Noord een tweede vindplaats in Zoetermeer van de glanzende ooievaarsbek (30.57.14). Na jaren is hij weer teruggevonden op 13 juni, net buiten de gemeentegrens (Bleiswijkse weg 30.58.52) en in de zone tussen Meerzicht en het Westerpark (30.57.32): Groot streepzaad. (*Crepis biennis*)

De status van de beemdooievaarsbek (*Geranium pratense*) in het Westerpark: in de natuurtuin in het Westerpark duiken regelmatig mooie (aajibare) soorten op waarvan we sterk het vermoeden hebben dat ze uitgezaaid worden door mensen die weinig

vertrouwen hebben in hoe de natuur zelf haar zaakjes regelt. Dit geldt zeker voor de slanke sleutelbloem en de beemdooievaarsbek. Deze laatste soort met z'n prachtige grote lichtblauwe bloemen is dit jaar ook buiten de natuurtuin in het hooiland van het Westerpark aangetroffen. Is hier sprake van een spontane "naturegarden-escape"? Voorlopig gaan we er maar van uit dat dit niet het geval is en de soort ook nu weer een handje geholpen is. We blijven dit soort ontwikkelingen kritisch volgen en wijzen het slepen met planten en zaden natuurlijk af. Het is zelfs bij wet verboden als het gaat om bedreigde en/of beschermde soorten, zoals zwanenbloemen, verschillende klokjes en orchideeën.

3 EEN NIEUWE ROLKLAVERVORM IN ONZE WEGBERMEN

Johan Vos

In de jaren tachtig moest je in Zoetermeer erg goed zoeken naar exemplaren van de gewone rolklaver die toen ook nog gewoon *Lotus corniculatus* heette. Voor die soort moet je in de duinen zijn hoewel we natuurlijk weten dat de gewone rolklaver niet de eerste plantensoort zou zijn die de oversteek naar Zoetermeer waagt.

Jacobskruiskruid is het duidelijkste voorbeeld van een duinsoort die via de Zoetermeerlijn, Zoetermeer in de tweede helft van de jaren '70 heeft bereikt. Later, in 1984 volgde de bijbehorende Jacobsvlinder. In kwartaalbericht nr 2 van oktober 1993 doet Peter van Wely hiervan verslag.

De gewone rolklaver is een laagblijvend plantje, bijna liggend met gevulde stengels en bloemhoofdjes die 3-7 bloemen bevatten. De roodaangelopen kroonbladen completeren het zoekbeeld. Op zandige plekken langs de spoorlijn had je nog de meeste kans, ik herinner me zelf een groeiplaats voor de trouwboerderij in de berm tussen voet- en fietspad daar.

De laatste jaren echter is er iets vreemds aan de hand. Grazige wegbermen, met name in Rokkeveen vallen mij de laatste jaren, vooral in de nazomer op door het lichtgeel van de rolklaver. Is de gewone rolklaver eindelijk aan z'n opmars in Zoetermeer begonnen? Vorig jaar heb ik wat van deze planten verzameld en aan een nader onderzoek onderworpen.



Rechte rolklaver

De Rokkeveense rolklaverplanten weken in een aantal essentiële kenmerken af van het hierboven geschetste beeld.

Het gaat om opgaande planten die gemiddeld meer, 5-8 lichtgele bloemen per hoofdje, zonder roodaangelopen kroonbladen, bevatten. Het hierboven geschetste beeld deed mij in eerste instantie denken aan dat van moerasrolklaver, maar dan zonder die typisch holle stengels. Kortom een bevredigende oplossing kon ik zo gauw niet vinden, dus bleef er weinig anders over dan het materiaal op te sturen aan het Nationaal Herbarium in Leiden. 9 maart j.l. kreeg ik uitsluitsel: het gaat hier om *Lotus corniculatus* var. *sativus*, waar recent de Nederlandse naam rechte rolklaver aan is toegekend!

Vervolgens heb ik er de Heukel's flora maar eens op nageslagen. De rechte rolklaver heeft rechtopstaande stengels en geen roodaangelopen kroonbladen wat

klopt, alleen zijn de stengels van mijn planten met merg gevuld en niet hol zoals de

flora vermeldt. Over het aantal bloemen per bloemhoofdje doet Heukels overigens geen uitspraak. Over de verspreiding vermeldt de flora nog; "plaatselijk ingezaaid in wegbermen en inburgerend".

Zoals wij allen weten kent de gemeente Zoetermeer het principe van bermmengsels van wilde planten die bij de aanleg van wegbermen één keer worden meegezaaid. Bij mijn weten en bij navraag nog eens bevestigd door de gemeentelijke wilde planten kweker bleek dat gewone of rechte rolklaver geen deel uitmaakt van onze bermmengsels. Dan blijft er nog één mogelijkheid over, deze rolklavervariëteit wordt door de leverancier standaard aan grasmengsels toegevoegd met als waarschijnlijke reden groenbemesting en/of bodemverbetering. Van vlinderbloemigen is namelijk bekend dat ze stikstof binden met behulp van hun wortelknolletjes. Op zich natuurlijk een vreemde gang van zaken omdat wegbermen in Zoetermeer tegen hoge kosten met zand verschaald worden, met als doel het uitlokken van schrale, laagblijvende, bloemrijke bermbegroeiingen.

Samenvattend: helemaal opgelost is mijn rolklaverprobleem nog niet maar het is aannemelijk dat de rechte vorm (variëteit sativus) hier als verstekeling met het graszaad is binnengekomen. Waakzaamheid tegen deze vormen van "floravervalsing" blijft dus geboden.

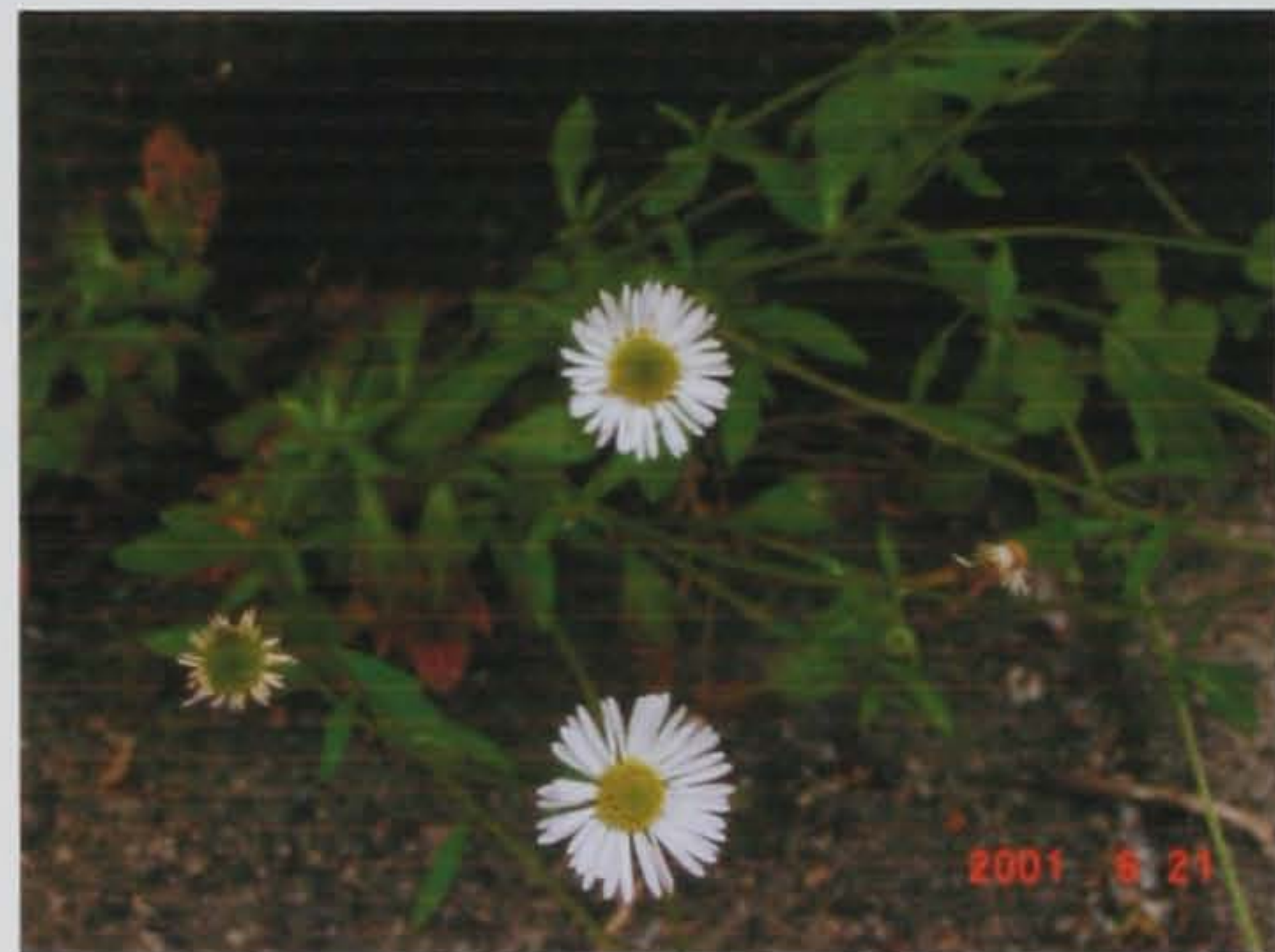
Hierbij zou ik dan ook alle leden van de plantenwerkgroep willen oproepen om dit jaar extra uit te kijken naar "verdachte" rolklaverplanten in recent aangelegde wegbermen en mij dat te melden, liefst inclusief verzameld materiaal en vindplaatsgegevens.

Ter afsluiting nog een citaat uit Gorteria nr. 14 van 1988 over de herkomst van deze variëteit: "komt voor in zaadmengsels die speciaal voor wegbermen zijn gebruikt, hetzij dat ze hierin zijn opgenomen wegens hun bodemverbeterende eigenschappen, hetzij als onbedoelde verontreinigingen. Vooral in Zuid-Europa worden deze cultuurvariëteiten ook als voedergewas verbouwd. Doordat zaadmengsels vaak uit zuidelijke gebieden worden betrokken, is deze rolklavervariëteit in onze streken terechtgekomen".

Wordt vervolgd!

4 MUURSLA EN MUURFIJNSTRAAL IN ZOETERMEER

Johan Vos



Muursla

Muurfijnstraal

Twee nieuwe stedelijke soorten: muursla en muurfijnstraal (*Erigeron karvinskianus*) in de meest stenige woonstraatjes in Seghwaert (30.57.25) aangetroffen.

Uit "Tuin en Landschap" van 7 juni j.l. haalde ik de volgende beschrijving:

"Muurfijnstraal heeft madeliefjesachtige bloemen die eerst wit en later roze van kleur zijn. De planten worden slechts 15 tot 20 cm. hoog en bloeien ongekend rijk. De soort handhaaft zich in feite alleen doordat hij zich enorm sterk uitzaait. Muurfijnstraal moet op zonnige en warme plaatsen groeien. In Engelse tuinen zien we ze vaak op oude muren en trappen". Mij dunkt een nieuwe soort met uitstekende papieren voor een succesvolle stedelijk toekomst!

5 GRASLATHYRUS

Evelien van den Berg

In de eigen tuin vond ik: bergbasterdwederik en muskuskaasjeskruid. (30.57.32)

Groot heksenkruid aan de Zandberg, overwoekerd door struiken, Meerzicht (30.57.32)

Hartgespan aan het Zalkerbos, direct achter het benzinstation. (30.57.32)

en als klap op de vuurpeil in Rokkeveen, op de geluidwal ter hoogte van de poldertuinen, graslathyrus, een nieuwe soort voor Zoetermeer! (30.57.42)

6 ADDERTONG EN HEGGENRANK IN HET WESTERPARK

Fred Reeder

De plantenwerkgroep heeft in het Westerpark (30.57.31) de addertong weer gevonden. Een paar jaar geleden was hij voor het laatst gezien.

Vorig jaar vond ik in het Westerpark de heggenrank. Dit jaar kon dat op 13 juni door de plantenwerkgroep worden bevestigd. Voor zover bekend zijn er nu drie vindplaatsen in Zoetermeer: 2 in het Westerpark en 1 in het Buytenpark.

NB: In tegenstelling tot wat er op 13 juni werd gesuggereerd gaat het om mannelijke planten, zie oecologische flora deel 2, blz. 213.

7 STAND VAN ZAKEN ONDERZOEK ZOETERMEERSE FLORA T/M EIND 2000.

Johan Vos

Alle waarnemingen van 2000 van de vrijwilligers zijn inmiddels verwerkt in de floradatabank van Wim. Voor de statistici onder u laat het onderstaande overzichtje de verschuivingen binnen de top tien van de meest soortenrijke KM2's zien:

A	B	Gebied	Omschrijving	Aantal soorten
1	(-)	30.57.42	Meerzicht-Rokkeveen	345
2	(2)	30.57.34	Centrum-Dorp	334
3	(1)	30.57.44	Dorp	332
4	(3)	30.57.35	Palenstein	314
5	(4)	30.57.23	Buytenwegh	313
6	(5)	30.57.43	Driemanspolder-Rokkeveen	306
7	(7)	30.57.22	Buytenwegh-West	292
8	(6)	30.58.31	Zoeterhage	287
9	(8)	30.57.31	Westerpark	280
10	(9)	30.57.24	de Leyens-Zuid	274

Opname wilde plantensoorten in Zoetermeer t/m 2000



Aantal wilde plantensoorten per km²

De inspanning van de plantenwerkgroep van vorig jaar om op zoek te gaan naar de erfenis van de Floriade '92 heeft er toe geleid dat het betreffende KM-hok uit het niets op nr 1 terecht gekomen is. Bij deze inventarisatieronde zijn de poldertuinen zelf uiteraard buiten beschouwing gebleven. Wat we gemeten hebben is het "uitstralingseffect" zowel in ruimte als in tijd, tien tot vijftien jaar na dato. Lees voor leuke soorten die al minstens tien jaar stand houden het verslag van de FLORON-excursie van 8 juli vorig jaar (kwartaalbericht nr 30) er nog maar eens op na.

Verder blijkt uit het overzicht dat je voor

KM2's met meer dan 300 soorten vooral in het centrum moet zijn.

De "teller" van de soortenlijst staat inmiddels op bijna 600 en we hebben met z'n allen voor 12416 waarnemingen gezorgd.

Het volgende overzicht geeft aan welke soorten het vaakst in de Zoetermeerse KM2's zijn waargenomen in de afgelopen tien jaar. Ter vergelijking heb ik een

tweede kolom toegevoegd met de meest waargenomen soorten in 2000 in de 18 proefvlakken in het Buytenpark.

Aantal waarnemingen (n) per soort in heel Zoetermeer (1990-2000)

110 Akkerdistel
107 Hondsdraf
105 Gestreepte witbol
104 Grote brandnetel
102 Kropaar
99 Kruipe boterbloem
93 Gewone pastinaak
88 Gewone hoornbloem
88 Jacobskruiskruid
87 Speerdistel
85 Gewone margriet
83 Riet
83 Ridderzuring
83 Klein hoefblad
82 Grote weegbree
81 Heermoes
80 Engels raaigras
80 Kweek
79 Slipbladige ooievaarsbek
78 Klein streepzaad

De 20 meest waargenomen soorten in de 18 proefvlakken in 2000 in het Buytenpark.

1. Hondsdraf
2. Gestreepte witbol
3. Grote brandnetel
4. Kropaar
5. Akkerdistel
6. Jacobskruiskruid
7. Rietgras
8. Slipbladige ooievaarsbek
9. Engels raaigras
10. Fioringras
11. Kruipe boterbloem
12. Ruige zegge
13. Krulzuring
14. Ruw beemdgras
15. Gewone hoornbloem
16. Ridderzuring
17. Herik
18. Speerdistel
19. Gekroesde melkdistel
20. Kruldistel

Commentaar:

Het vegetatieonderzoek in het Buytenpark speelt zich slechts af op een stuk grond van zo'n 1800 M². (= grofweg het oppervlak van de 18 proefvlakken bij elkaar opgeteld). Het grondgebied van heel Zoetermeer is zo'n 36 KM² groot. Lijst 2 vertegenwoordigt dus slechts 0.005% van het grondoppervlak van dat van lijst 1. Conclusie: de hele Zoetermeerse top 10 van meest waargenomen soorten op 1 na, wordt in één jaar in de proefvlakken in het Buytenpark aangetroffen, ongeacht de unieke milieu- en beheeromstandigheden daar ter plekke! Aan de top 20 ontbreken slechts 8 soorten!

8 HET GEVAAR EN NUT VAN HET KARTEREN VAN ZELDZAME PLANTENSOORTEN.

Johan Vos

Actieve leden van onze plantenwerkgroep zijn vaak goed op de hoogte van de groeiplaatsen van zeldzame plantensoorten in Zoetermeer. Het steeds weer ontdekken van "leuke soorten" geeft aan het inventariseren en/of strepen van "saaie KM-hokken" nu juist steeds weer dat extra stukje plezier dat mensen motiveert om deze hobby te continuëren, jaar in jaar uit. Het is dan ook logisch dat floristen in hun enthousiasme wel eens derden (kennissen, vrienden en belangstellenden) deelgenoot maken van hun kennis. In sommige gevallen is dat heel nuttig, vooral als het gaat om mensen die zich beroepsmatig bezig houden met het groenbeheer en/of onderhoud van de wijk. Een triest, zeer recent voorbeeld van gebrek aan communicatie op dit gebied is het vernietigen van de groeiplaats van steenbreekvarens bij de renovatie van de keistenenmuur in Buytenwegh in de knik van de hoofdtocht. Het gaat hier zelfs om de tweede groeiplaats van deze beschermde muurvaren in Zoetermeer!

Een tweede voorbeeld van het verdwijnen van een rijke groeiplaats van een zeldzame soort betreft één van de eilandjes in het Voorweggebied dat in mei altijd

donkerpaars gekleurd werd door de brede orchis. Toen ik er half mei rond keek zag ik dat de drassige toplaag een wel haast omgeploegde indruk maakte, met diepe sporen richting het met schelpen verharde voetpad. Wat restte,... nog enkele, eind juni bloeiende rietorchissen. Wat er precies gebeurd is heb ik niet kunnen achterhalen maar het lijkt er op of de vroeg herkenbare orchideeënsoorten massaal geroofd zijn. Vorige maand is er een wandelrouteboekje van dit gebied uitgekomen met daarin vermeld,....ja u raadt het al het orchideeëneilandje.

Voorzichtigheid blijft dus steeds geboden, vooral tijdens zogenaamde "publieksexcursies". Zo verdween op een ander eilandje in hetzelfde gebied de enige daar aanwezige grote keverorchis vorig jaar spoorloos. Het gaat om een plant die je moet weten te staan vanwege z'n onopvallende geelgroene bloemkleur. Alsof dat allemaal nog niet erg genoeg is verdween uit het Westerpark dit jaar het hondskruid! Een vertegenwoordiger van het Nationaal Herbarium te Leiden zou dit voorjaar naar Zoetermeer komen om naar aanleiding van het voorkomen van juist deze soort te beslissen of het Westerpark (KM-hok 30.57.31) definitief in het landelijk meetnet flora-aandachtsoorten zou worden opgenomen. Helaas!

Concluderend zou ik alle plantenwerkgroepleden nog eens extra op het hart willen drukken om zeer kritisch te zijn wat het doorgeven van vindplaatsgegevens van bijzondere soorten aangaat. Het kan ook geen kwaad om eens een tuincentrum binnen te lopen om te kijken of er misschien inheemse orchideeën in de aanbieding zijn. Zelf heb ik meegemaakt dat een handelaar in droogbloemboeketten alle kaardebollen uit de middenberm van de Afrikaweg aan het weghalen was. Toen ik hem hierop aansprak was z'n reactie: ik dacht dat het distels waren en die willen jullie toch kwijt?

9 DE WITGEFRANSEDE ROUWZWEVER (ANTHRAX ANTHRAX)

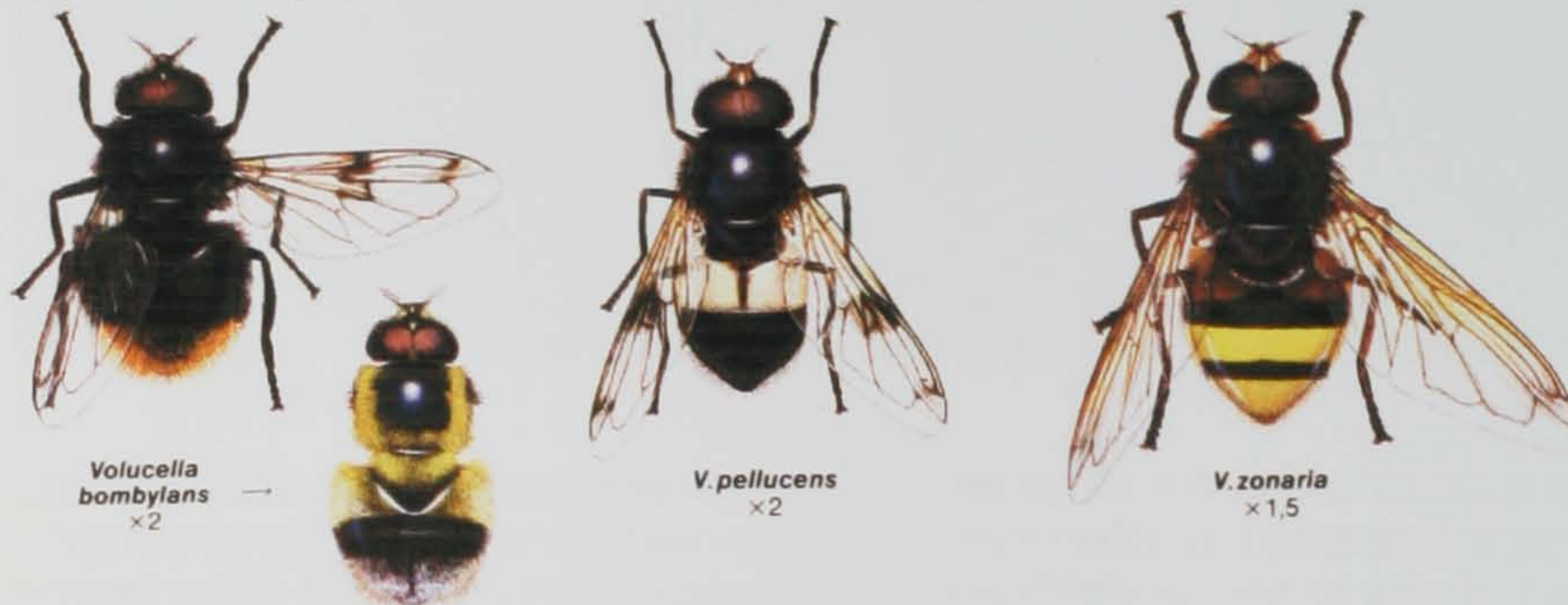
Peter van Wely

Na een vakantie denk je in de ecologische armoede van Zoetermeer terug te komen, maar als je met je poes op de bank zit, zie je op het raam een insect verschijnen dat je hier niet zomaar zou verwachten. Ik zag daar op 5 juni tot mijn verbazing een witgefransde rouwzwever. Deze is vrij zeldzaam in steden, maar in Amsterdam, Rotterdam en andere steden van het kustgebied en Zuid Limburg regelmatig aangetroffen. Bij mijn weten is hij in Zoetermeer nog niet gesignaleerd. De soort is in steden meestal te vinden op zonbeschenen muren en schuttingen. Het is een parasiet, waarvan de larve leeft in nesten van solitaire bijen en wespen. Naar gelang de grootte van de waard, wordt deze soort ook groot of klein.

Hij kan verward worden met de zwarte rouwzwever (*hemipenthes morio*). Deze is in de duinen te vinden. De larve van deze zwarte rouwzwever zijn hyperparasieten die in op parasietvliegen leven die zelf ook weer parasitair zijn.

10 EEN ONGEBRUIKELIJKE ZWEEFVLIEG IN HET WESTERPARK

Peter van Wely



Chinery (1987) *Nieuwe Insectengids (Baarn)* Tirion Thieme

Op 13 juni zag ik in het Westerpark drie exemplaren van *Volucella bombylans*, twee mannetjes en een wijfje. Dit is een *Volucella* die vooral veel in het oosten en zuiden van het land voorkomt. In het Westerpark trof ik eerder alleen *Volucella pellucens* en *Volucella zonaria* aan. Op 19 juni zag ik dit seizoen voor het eerst de *Volucella zonaria*, zodat toen alle drie de *Volucella*'s vertegenwoordigd waren. Het leuke van deze drie zweefvliegen is, dat ze zich ontwikkelen in hommelen- en wespennesten. Hun larven gedragen zich daar als een soort gemeentereinigingsdienst: ze leven namelijk in deze nesten van het afval. Daar verpoppen ze zich ook vóór de winter. Het zijn dus geen parasieten.

Er zijn genoeg zweefvliegen die ik in het Westerpark al enkele jaren niet meer heb gezien. Sommige soorten zie je een paar jaar niet en dan verschijnen ze plotseling opnieuw, maar er verschijnen ook telkens weer nieuwe soorten. De laatste drie jaren verschijnt telkens weer de opvallende *Cheilosia illustrata*. Deze komt veel voor in Zuid-Limburg en de Ardennen op kalkrijke grond. Toch schijnt hij zich in het Westerpark te kunnen handhaven.

Het Westerpark doet in tegenstelling tot het moerasachtige Noord-AA-gebied meer denken aan het riviereengebied. Men vindt hier verschillende fluviatiele planten- en insectensoorten. Het bruin blauwtje vindt men bijvoorbeeld veel in de duinen en aan de

rivieren. De grootste Zoetermeerse populatie is in het Westerpark te vinden. Ook bepaalde keversoorten in het Westerpark zoals een bepaald lieveheersbeestje, doen aan het rivierengebied denken.

11 PRIELENGBIED

Taeke de Jong

Het prielengebied biedt een mooie afwisseling van water en land, zoals het zoetwaterdeel van Holland eruit gezien moet hebben voordat omstreeks het jaar 1000 grootscheepse inpolderingen landbouw mogelijk maakten.



Wolfspoot



Watereppe

Deze inpolderingen veroorzaakten op hun beurt na eeuwen door hun afwisseling in hoogte en waterpeil een landschap waarvoor nu internationaal bescherming gevraagd wordt. Binnen dat poldersysteem bootst het Prielengebied de toestand vóór inpoldering en agrarisch gebruik na. Wat internationaal de aandacht trekt, wordt op de nieuwe vegetatiekaart van Europa^a aangeduid als 'vegetatiecomplexen van bedijkte moerassen met waterminnende eiken-essenbossen en essen-iepenbossen'. Hierin spelen niet alleen de natte bossen, maar ook de weilanden met grote grazers een belangrijke rol. Het plan Wielewaal^b beoogde uitbreiding van het natte gedeelte ter verbetering van het areaal voor vogels.

In het gebied heeft de afgelopen jaren vooral het riet zich uitgebreid. De waarnemingshut is nauwelijks meer bereikbaar en het uitzicht wordt door riet ontnomen. De 'Wielewaalplas' verlandt nu reeds, zoals ook vooraf voorspeld. Dit proces zal vervolgd worden door opslag van bomen, zodat deze plas uiteindelijk bos wordt. Utdiepen zou een kleilaag aantasten die nu nog voorkomt dat kwelwater van slechte kwaliteit het gebied binnendringt. Het opruimen van riet is arbeidsintensief en niet op lange termijn vol te houden.

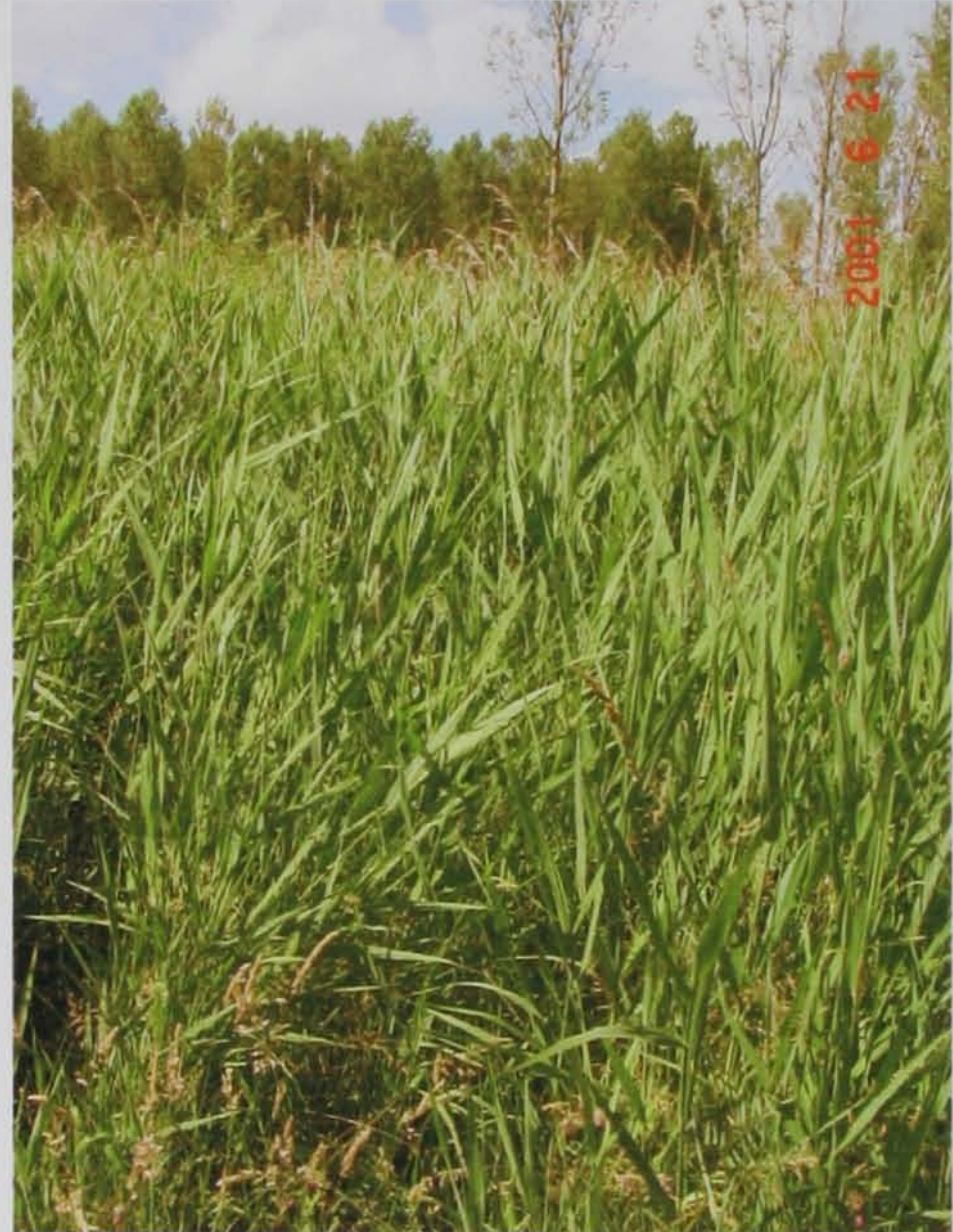
^a Bohn, Udo (2001) Map of the Natural Vegetation of Europe (Bonn) Bundesamt für Naturschutz

^b Zie ook de discussie in nr. 8, blz. 22,23, nr. 9, blz. 12-14, nr 10, blz. 16-22, nr. 12, blz. 20-21, nr.15, blz. 29, nr. 16 blz. 27, 28, nr. 17 blz. 11, nr. 20, blz. 15 van dit blad.

Rietvorming vindt nu ook plaats op de schaarse natuurlijke weilanden in het gebied, zodat het vermoeden bestond, dat het waterpeil verhoogd is. Dit bleek bij navraag niet juist, maar het is denkbaar dat al enkele centimeters verhoging rietvorming in de hand werkt. Andere oorzaak kan zijn, dat van een beheersverandering in het verleden (hooilandbeheer en nabeweiding) nu pas de gevolgen zichtbaar worden.



Toegang tot waarnemingshut

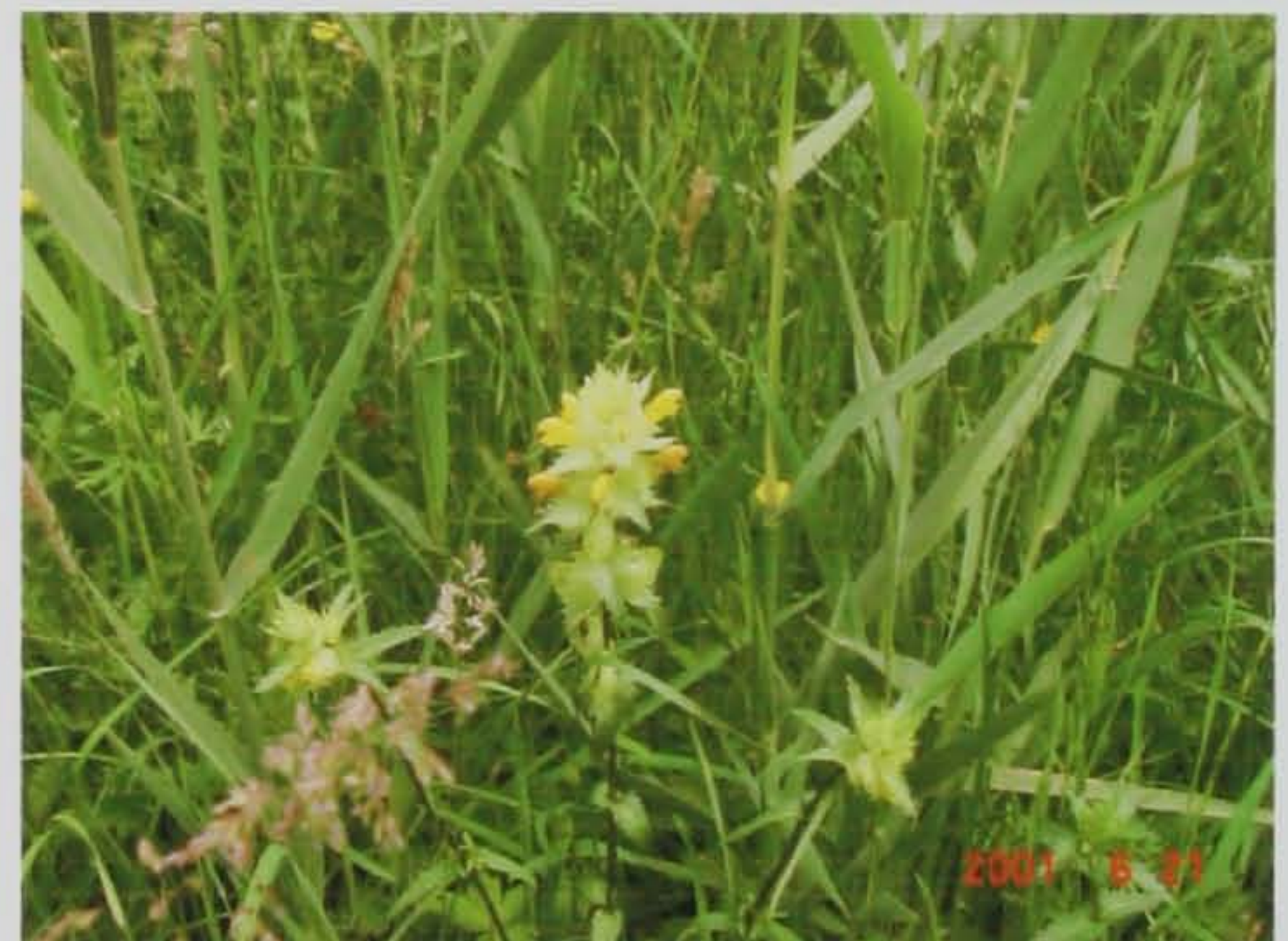


De 'Wielewaalplas'

Door rietvorming op de schaarse natuurlijke weilanden in het gebied, verdwijnt aantoonbaar de oorspronkelijke begroeiing met zijn rijke insectenfauna. Het geheel is monotoner geworden. De insectenfauna is voor een grotere verscheidenheid van meer kritische vogels van levensbelang, ook voor de Wielewaal. Een woekerende rietvegetatie zal slechts kikkers en de kleine karekiet opleveren en veel minder insecten dan een bloemrijk weiland.



Rietvorming in het weiland



Oorspronkelijke begroeiing verdwijnt

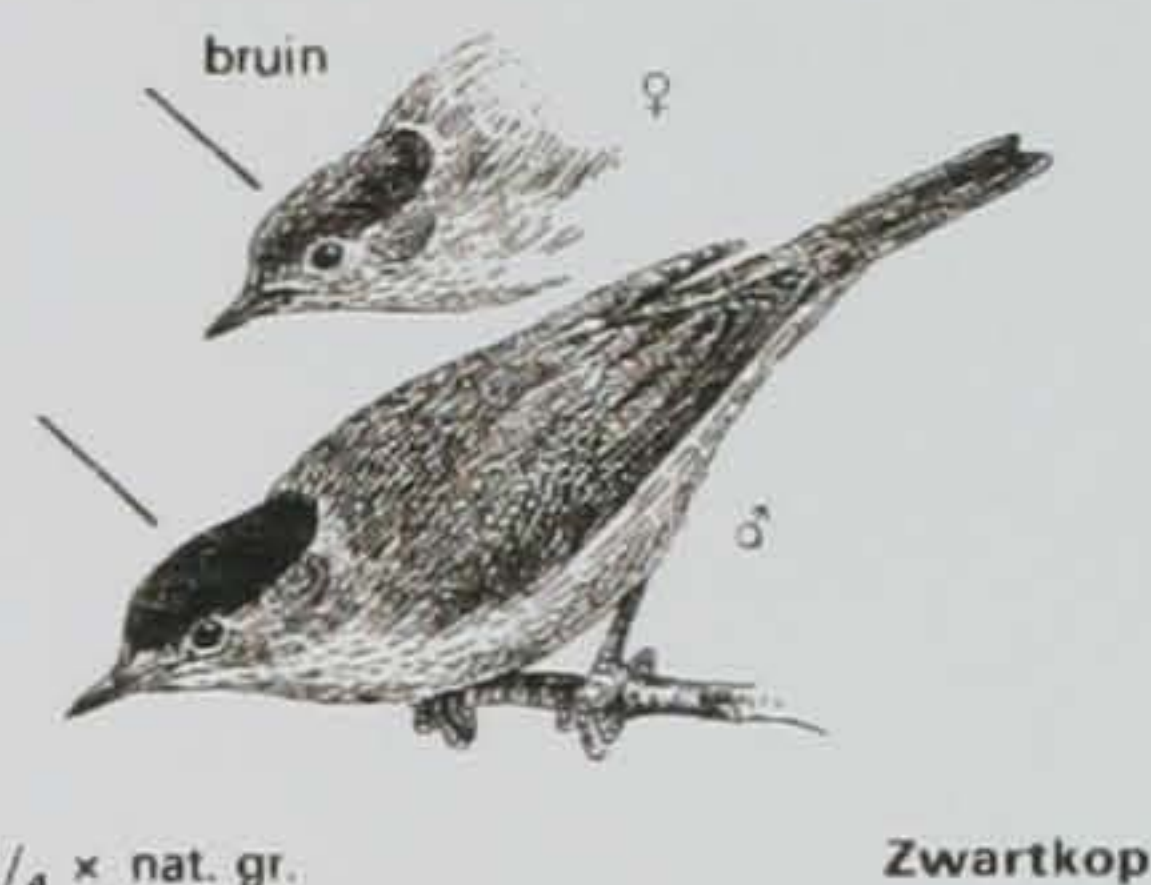
Ik stel dan ook voor, de overgebleven budgetruimte voor het Plan Wielewaal niet te besteden aan het verder uitbreiden van water, maar van natuurlijke weilanden, zodat een meer gevarieerd gebied met insectenrijk grasland, moeras, rietvelden én nat bos blijft bestaan.

EXCURSIES

12 EXCURSIE 8 APRIL WESTERPARK

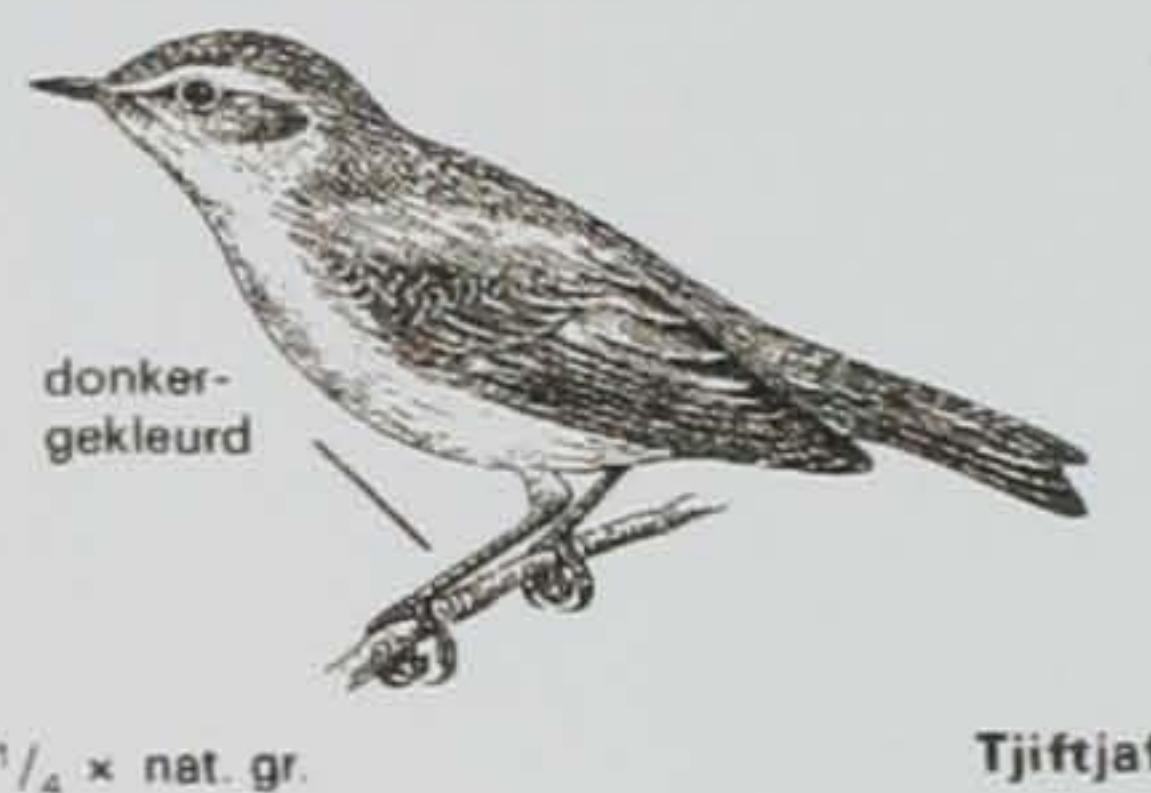
Peter van Wely

Het was koud en bewolkt weer, zodat er geen insecten te zien waren. Het accent van deze excursie viel dus vooral op de vogels. Het hoogtepunt was een rietzanger, een vroege doortrekker die door meer deelnemers is gezien en gehoord. Normaal voor deze tijd van het jaar waren de zwartkop, tjiftjaf en de fitis. Verder zagen we de buizerd en de groene specht. In het water zagen we de krakeend en slobeend. De dotterbloemen stonden al aardig te bloeien.



1/4 x nat. gr.

Zwartkop

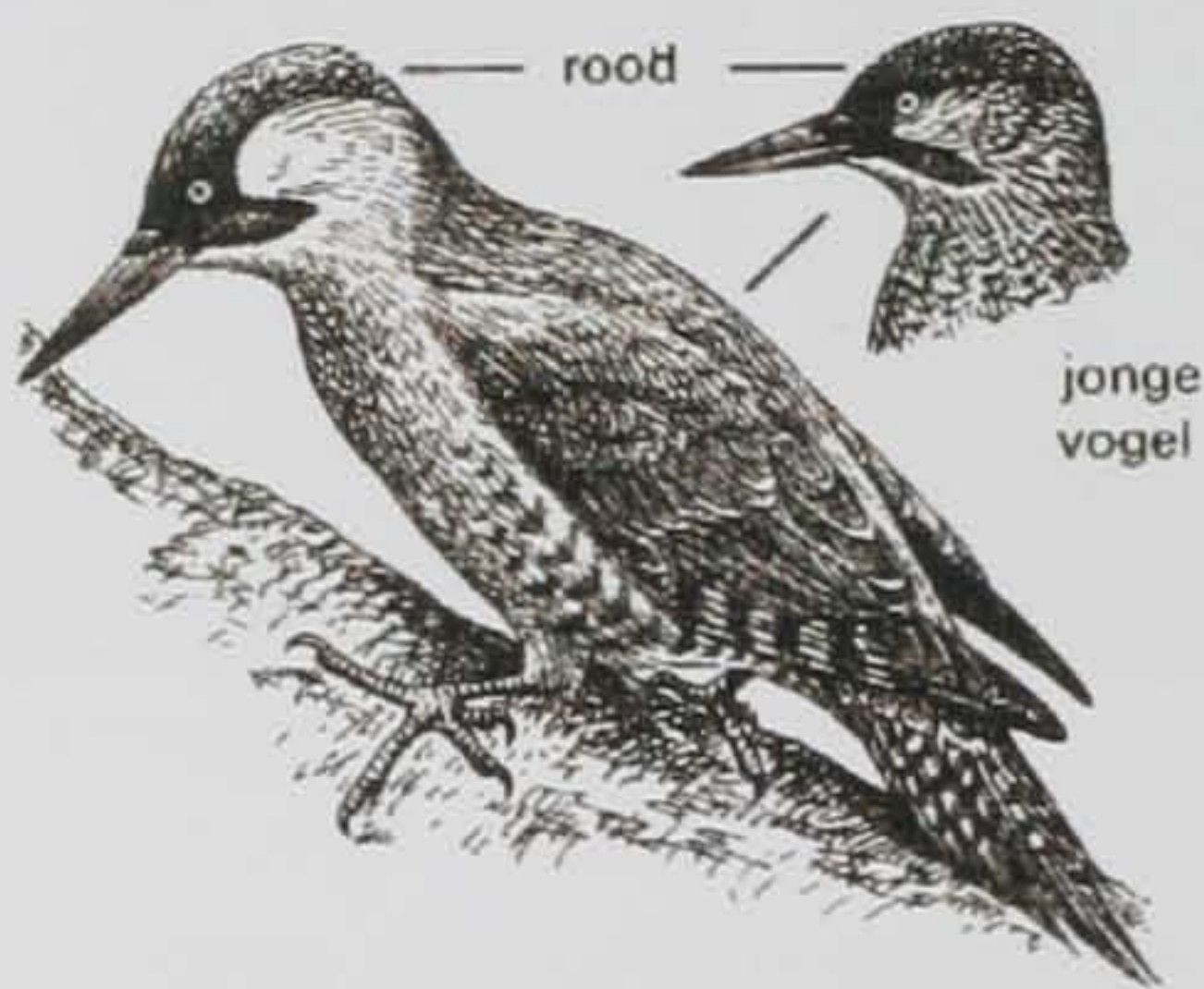


1/4 x nat. gr.

Tjiftjaf



1/12 x nat. gr.



Buize 1/8 x nat. gr.

Groene specht

Kelle & Sturm (1979) *Prisma Dierengids (Utrecht/Antwerpen) Het Spectrum*

13 EXCURSIE 24 APRIL POLDERTUINEN EN HONDEPOEPPOLLEN

Fred Reeder

Op 24 april 2001 was het eerste avondje buiten van de plantenwerkgroep dit jaar. Ingezet met wat regen, was het doel van de avond een bezoek aan de poldertuinen. De poldertuinen, zo ongeveer het enige "natuurlijke" wat nog herkenbaar is overgebleven van de Floriade '92, maken helaas een wat slecht onderhouden indruk. Maar de oorspronkelijke opzet van een zand-, een veen-, een klei-, een natte ruigte- en een drijvende plantentuin is nog goed herkenbaar. Evenzo de piramidevormige afscheidingen tussen de tuinen met de stenen punten. De invloed van de er naast liggende wijk is ook duidelijk zichtbaar. Ondermeer door een verschijnsel dat door Johan met hondenpoepollen werd aangeduid. Grote pollen gras die zichtbaar hoog boven de bembegroeiing uitsteken ten gevolge van (over)bemesting door de hond. En daar hebben we er nogal wat van in Nederland! De gevolgen zijn tot twee meter vanuit het pad goed waarneembaar. Maar daar kwamen we niet voor. De bedoeling was om eens te kijken wat er nu zoal staat. Indertijd zijn de tuinen met voor de soort grond kenmerkende planten ingezaaid. Reeds tijdens de Floriade bleek dat de planten zich niet strikt aan grenzen houden. Ook nu is dit nog goed te zien. Hoewel het nog erg vroeg was en veel planten nog niet in bloei stonden hebben we toch per

tuin een lijstje kunnen maken zodat we achteraf de tuinen met elkaar konden vergelijken.

Hoewel het nog erg vroeg was en veel planten nog niet in bloei stonden hebben we toch per gebied een lijstje gemaakt zodat we wat konden vergelijken.

14 EXCURSIES 15 MEI EN 13 JUNI BREDE ORCHIS EN RIETORCHIS
Ellen Teunen en Johan Vos



Brede orchis



Rietorchis

De Heukel's flora beschouwt de brede en rietorchis slechts als een vroeg en een laatbloeiende ondersoort van *Dactylorhiza majalis*. Beide ondersoorten hebben wel een aantal min of meer specifieke kenmerken maar vormen ook heel gemakkelijk overgangsvormen (hybridezwermen in floristentaal) wat het op naam brengen er niet bepaald gemakkelijk op maakt.

Zie voor een beschrijving van de kenmerken ook Kwartaalbericht nr. 29, blz. 7

Ellen Teunen doet hieronder verslag van de excursies.

Als nieuwkomlinge bij de plantenwerkgroep werd ik verrast door Eveline met het verzoek een verslagje te schrijven over onze zoektochten naar orchideeën.

Tot dat moment wist ik niets van orchideeën in het veld. Hoe zouden zij eruit zien? Waar groeien zij het liefst en in welke getale? Voor de twee fietstochten was het vertrekpunt 't Westpunt tegenover de natuurtuin in het Westerpark. Tijdens en na afloop van de tochten vertelde en kreeg ik van Johan informatie over de soorten waar het om ging en via zogenaamde KM-hokkaarten de gebieden die we bekeken hebben. Tijdens beide tochten bekeken we in het Westerpark een moerassig hooiland tegenover de natuurtuin, een moerassig hooiland naast de golfbaan einde

Heuvelweg en een moerassige landtong bij de invalide-steiger tegenover het vogeleiland (KM-hok 30.57.31).

In het Buytenpark gingen we verder met de rand van het oudste deel tegenover de Meerpolder, gedeeltelijk ook verder richting Buytenwegh (Km-hok 30.57.22) en met de vingervijver, hoek Amerikaweg, Vorstiusrode (Km-hok 30.57.23).

Op 15 mei jl. trokken Eveline, Fred, Johan, Lodewijk, Joost, Monique en Peter er op uit om de brede orchis te bekijken. Bijna ging deze tocht voor mij niet door, doordat ik verschillende keren tegen een met zwarte folie beklede barrière die was opgeworpen i.v.m. de MKZ-crisis, was aangefietst en ruim 15 minuten te laat aankwam. Ik was totaal verrast door deze afzettingen. Buiten de vogels in de lucht en in het water waren er tijdens de fietstocht ook geen andere dieren te zien en te horen. Ik miste hen tijdens onze tocht, hoewel we voor de flora op pad gingen.

Johan vertelde dat de brede orchis in slechts 100 van de 36.000 km²'s die Nederland groot is, voorkomt.

Orchideeën zijn overblijvende planten met knolvormige wortelstokken, die in symbiose leven met een schimmel in de bodem. De *Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis* of te wel de brede orchis bloeit volgens de boeken optimaal op 15 mei. De bladen zijn 3 tot 4 maal zo lang als breed, met uitzondering van de onderste en bovenste. Een ideaaltype brede orchis heeft bladen waarop vlekken voorkomen, die in aantal variërend en gevuld zijn. Van de bloemenlipjes valt de relatief grote middenlob op. De ideale kleur is donkerpaars. Ideaal schrijf ik er telkens bij, omdat we opvallend veel overgangsvormen, hybriden of bastaarden ontdekten.

De optimale groeiplek is: nat, 's winters vaak blank staand, niet te voedselrijk en vaak tussen ijl riet met een behoorlijk ontwikkelde moslaag. De brede orchis blijft relatief laag. Volgens Johan's boekje komt de brede orchis voor in gebieden die onder invloed staan van kalkrijke, vaak ijzerhoudende kwel. Tijdens mijn leesspeurtocht ontdekte ik dat dit biotoop in vochtige, voedselrijke hooilanden, blauwgraslanden, langs beken, in vochtige duinvalleien zou voorkomen.

Hoe kunnen orchideeën in de natuur het best geteld worden? Bang om het riet of de ratelaars, een soort die parasiteert op gras te vertrappen, lieten we de telling aan Lodewijk en Fred over. Zij telden hun passen (van ongeveer 1 meter) en het aantal orchideeën en deelden de getelde orchissen hierop. Ze kwamen uit op 2 tot 4 orchideeën per M². Verder kwamen we onder meer het veelkleurig vergeet-me-nietje, de lachende groene specht en een koekoek in de buurt van een kleine karekietennest tegen. Eveline gaf een schitterende poëtische omschrijving uit de Ecologische flora, "dat in mei het hooiland hevig bloost door de brede orchis". Benieuwd naar nog andere plekken in mooi Zoetermeer waar deze soort groeit? Dit zijn: het natte hooiland in de Noord-Aa tegen het natuurbos aan (KM-hok 30.47.45); de poldertuinen in Rokkeveen, een deel van de erfenis van de Foriade '92. (KM-hok 30.57.42). Johan trof er op 16 mei ontelbare –honderden- exemplaren in verschillende kleuren aan! De veentuinen, een deel van het Hoekstrapark in Rokkeveen (KM-hok 30.57.53) en de natte hooilandjes –zgn wetlands- in de Seghwaertse Hout (KM-hok 30.58.21).

Op 13 juni jl. gingen we zonder Monique, Lodewijk en Joost op zoek naar de *Dactylorhiza majalis* subsp. *praetermissa*, of te wel de rietorchis. Deze heeft bladen die 4 tot 5 keer zo lang als breed zijn. De ideale rietorchis heeft geen of ringvormige vlekken in de onderste helft van de plant. De bloem heeft een kleine middenlob. De

ideale kleur is licht paarsrood. Volgens mijn leesvoer komt dit biotoop voor in blauwgraslanden, vochtige hooilanden, langs sloten, op opgespoten terreinen en zandplaten, in veenmosrietlanden, in vochtige kanaalbermen en in vochtige heideterreinen; meestal op iets voedselrijkere grond dan de brede orchis.

De uitdaging van het tellen van deze orchideeën gingen we niet aan: alle planten waren als kometen de grond uit geschoten, zodat we alleen de Rietorchissen die direct in onze buurt stonden goed konden zien. Kortom: een echte aanrader, het kijken naar orchideeën tussen al die andere schitterende planten waarmee zij een mooie compositie vormen in een van de genoemde Zoetermeerse gebiedjes. Dit kunt u alleen doen of als u gezelschap zoekt neem dan gerust contact op met de plantenwerkgroep! Veel geleerd en genoten, verwondering en bewondering voor de mooie gebiedjes.

15 EXCURSIE 20 MEI WESTERPARK

Peter van Wely

Het was inmiddels wat zachter, bewolkt met nu en dan zon. We zagen en hoorden zwartkoppen en tuinfluiters. Er was een doortrekkende bosrietzanger. Het Westerpark is eigenlijk te netjes voor de bosrietzanger, zodat hij als broedvogel daar niet voorkomt. Bij het bruggetje hoorden we twee nachtegalen. Ook hoorden we de zomertortel. Deze duif was 20 jaar terug veel algemener. Verder hoorden we de groene specht en de grote bonte specht. Opnieuw zagen we de buizerd. We waren in de natuurtuin om de bloeiende breedbladige orchis of meiorchis te zien. Daar zagen we ook de waterjuffers. Behalve het overbekende lantaarntje (*schnura elegans*) zagen we daar ook de variabele waterjuffer (*coenagrion pulchellum*) in verschillende exemplaren. Heel mooi was de waarneming van een vuurjuffer (*pyrhosoma nymphula*). Deze komt niet veel in het westen voor. Hij komt talrijk voor in het oosten en het zuiden van het land langs de vennetjes.

16 STADSNATUURPLAN-EXCURSIE 22 MEI SEGHWAERT GROEN EN WILDE FLORA

Johan Vos

Het was een prachtige voorzomeravond toen we elkaar troffen bij het wijkcentrum "Seghwaert". Deze Stadsnatuurplan-excursie stond onder leiding van Kees Stekelenburg (wijkbeheerder van de gemeente, geassisteerd door Monique Snoek en Johan Vos, stadsecoloog van de gemeente en vrijwilliger van de plantenwerkgroep.

**ZOETER
MEER
KLEUREN**

Uiteindelijk trok er om 19.30 uur een groep van 15 bewoners de eigen wijk in en dat kwam goed uit want in deze tijd van het jaar zet de stadsnatuur haar beste beentje voor. Dat Seghwaert een wijk is vol met verrassingen bleek deze avond weer eens overduidelijk. Stukjes groen met forse bomen die het bouwen van Seghwaert indertijd overleefd hebben zorgen hier en daar voor een bosachtige sfeer, vaak gecompleteerd met bijpassende vogelgeluiden. Het ene moment loop je in een stenige woonstraat, de ideale vindplaats voor typische stadsplanten (profiteren van de warmte die door al dat steen wordt vastgehouden), dan weer duikt er plotseling een stukje natte natuur op, inclusief de bijpassende knotwilgen en waterhoentjes. De

Zoetermeerlijn wordt ook hier omzoomd door veel natuurlijk groen waarvan we inmiddels weten dat deze transportzone niet alleen mensen op hun plek van bestemming brengt maar ook veel stedelijke planten- en diersoorten. Wat vooral opviel tijdens de excursie was de enerzijds absolute rust en anderzijds de tevredenheid van de bewoners met hun eigen wijk! Na afloop hebben we in de wijkpost nog wat na zitten praten onder het genot van een kop thee of koffie. De soortenlijst waar een van de excursiegangers alle wilde plantensoorten op heeft genoteerd bleek na afloop ruim 75 soorten te bevatten. Als klap op de vuurpeil hebben we tijdens deze excursie ook nog een voor Zoetermeer nieuwe soort ontdekt, de Muursla of op z'n zondags *Mycelis muralis*!



Planten excursie Seghwaert

17 NATUUR EN MILIEUAGENDA ZOETERMEER



Juli	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Zondag 1 juli	11.00	25- jarige jubileum wijktuinen feestelijke opening Zegwaartseweg	Wijktuin Zegwaartseweg	Gratis	NME wijktuinen 079-3469534
Zondag 1 juli	12.00- 17.00	25-jarige jubileum wijktuinen , div act, fietstocht langs alle tuinen	Alle wijktuinen: BW, ZW, VW, DW, NH, RKV	Gratis	NME wijktuinen 079-3469534
Zondag 1 juli	14.00	Excursie: Geneeskrachtige en eetbare kruiden	' t Westpunt in het Westerpark	Gratis	IVN 079-3211720 Anja van Beek 3512378
Zaterdag 7 juli	13.00- 16.30	Open middag op de wijktuin Voorweg	Wijktuin Voorweg	Gratis	NME wijktuinen 079-3469534
Zondag 8 juli	13.00- 17.00	Zomerfeest op Het Buitenbeest	Stadsboerderij Het buitenbeest	Gratis	
Dinsdag 10 juli	19.00- 21.00	Workshop voor wijkbewoners	Wijktuin Zegwaartseweg		NME wijktuinen 079-3469534
Donderdag 12 juli	20.30	Excursie Gierzwaluwen en mussen	Plein voor "oude" Muziekschool Dorpsstraat 114	Gratis	IVN 079-3167129 Anja van Beek 3512378
Zaterdag 14 juli	14.00	Excursie op het tuincomplex Seghwaert	Tuincomplex Seghwaert	Gratis	NME 079-3469662
Zondag 15 juli	13.00- 16.00	Ecokids Activiteit Kijken naar bijen voor kinderen van 8 t/m 12 jr	Stadsboerderij Het Buitenbeest	f 1,50	IVN H de Jong 3521056
Zondag 15 juli	14.00	Insectenexcursie ism Natuurgroep Zoetermeer olv B Prins	Bibliotheek Seghwaert in Winkelcentrum Leidsewallen	Gratis	NME 079-3469662
Zondag 22 juli	13.00- 14.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtingroep 3416896/3211593
Ma t/m vr 23 t/m 31 juli	10.00- 16.00	Dagje stadsboerderij Het Buitenbeest en bezoek Bouwspelplaats voor kinderen tot 12 j	Stadsboerderij Het Buitenbeest	f 12,50	Vooraf aanmelden! 0793520624 Het Buitenbeest
Dinsdag 24 juli	20.00- 22.00	Schrijversbijeenkomst Kwartaalblad Natuurgroep Zoetermeer	Marsmanhove 2		Vooraf aanmelden 3516599

Aug	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Ma t/m vr 1 t/m 31 aug	10.00- 16.00	Dagje stadsboerderij Het Buitenbeest en bezoek Bouwspelplaats voor kinderen tot 12 j	Stadsboerderij Het Buitenbeest	f 12,50	Vooraf aanmelden! 0793520624 Het Buitenbeest
Zaterdag 11 aug	11.00 - 12.30	Natuurwandeling door het Hubertuspark in Den Haag	Albert Plesmanmonument aan de Raamweg		IVN Den Haag Rob Meijer 070 3681400 of Tineke Blok 070

					3666622
Zaterdag 11 aug	10.00	Per roeiboot door het Noord Aa-gebied	Boerderij 't Geertje	boot- huur + vrijw. bijdr.	Stichting Bomen Overleven Henk van Bilsen
Dinsdag 21 aug	11.00- 12.30	Wandelen door het Prielengebied	Boerderij 't Geertje	vrijw. bijdr.	Stichting Bomen Overleven Henk van Bilsen
Zaterdag 25 aug	13.00- 16.00	Knutselactiviteiten op de wijktuin Zegwaartseweg	Wijktuin Zegwaartse- weg		NME wijktuinen 079-3469534
Zondag 26 aug	13.00- 14.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtingroep 3416896/3211593
Zondag 26 aug	14.00- 15.30	Bezoek aan natuurgebied Vlietland	Uitkijktoren Kniplaan Leidschendam- Stompwijk	Gratis	IVN Den Haag Rob Meijer 070 3681400 of Tineke Blok 070 3666622

Sept	Tijd	Activiteit	Plaats (verzame- len)	Kos- ten	Organisatie
Zaterdag 8 septem- ber		Vleermuizenexcursie ism IVN Olv A vd Linden	Bibliotheek Seghwaert in Winkelcentrum Leidse- wallen	Gratis	NME 079-3469662
Woensdag 12 sep- tember	18.30- 20.00	Oogstfeest op alle wijktuinen met Diverse activiteiten	Alle wijktuinen: BW, ZW, DW, NH, RKV	Gratis	NME wijktuinen 079-3469534
Zondag 16 sep- tember	13.00- 16.30	Oogstfeest op wijktuin Voorweg	Wijktuin Voorweg	Gratis	NME wijktuinen 079-3469534
Zaterdag 22 sep- tember		Autovrije dag; diverse activiteiten			VMD 079- 3210208
Zondag 23 sept	13.00- 14.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtingroep 3416896/3211593
Zaterdag 29 sept.	10.00	Kinderexcursie in het Noord-Aa- gebied	Geinenboerderij 't Geertje		Dianne Spruijt 070 3542793

Coördinatie door De Soete Aarde, centrum voor natuur en milieu. Deze agenda komt 4x per jaar uit. www.zoetermeer.nl
Opgave van excursies voor vierde kwartaal vóór 15 september 2001 E-mail: cnmsoete@tref.nl

18 NAMEN

REDACTIE KWARTAALBERICHT

Taeke M. de Jong (3516599)
Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer
Email T.M.dejong@bk.tudelft.nl

Kopij kan bij beide worden ingeleverd op floppy (platte DOS-tekst, WP of Word).
Inleverdatum julinummer: vrijdag 28 september 2001. Geschreven of getypte tekst een maand vóór deze datum inleveren.

Auteurs

Evelien van den Berg-den Hertog 079-3213445
Hans Bieze 079-3421351
Rob Bolle 079-3317697
Lodewijk van Duuren 079-3214149
Annet de Jong 079-3422924
Taeke de Jong 079-3516599
Tilly Kester 079-3412605
Marjan Ketting 079-3211729
Marco Lurks 079-3510523
Jan Parmentier 079-3162672
Ben Prins 079-5931749
Fred Reeder 079-3213612
Ellen Teunen
Ies Voogd 079-3213152
Johan Vos 0182-524726
Peter van Wely 079-3520414

Kopij of opgave verzenden naar: Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer

19 IK WIL OOK LID WORDEN

van de Natuurgroep Zoetermeer

- O > als algemeen lid á f30,- per jaar
- O > als huisgenoot-lid á f20,- per jaar
- O > als donateur á f10,- per jaar

Donateurs krijgen éénmaal een kwartaalbericht.

.....naam
.....adres
.....postcode
.....telefoon
.....Email

handtekening

.....

15 EXCURSIE 20 MEI WESTERPARK.....	18
16 STADSNATUURPLAN-EXCURSIE 22 MEI SEGHWART GROEN EN WILDE FLORA.....	18
17 NATUUR EN MILIEUAGENDA ZOETERMEER.....	20
18 NAMEN.....	22
19 IK WIL OOK LID WORDEN.....	22

**OOK IN ZOETERMEER SCHRIJFT DE NATUUR GESCHIEDENIS.
 ZIJ ZOEKT HAAR JOURNALISTEN,
 WANT ZIJ BESTAAT SLECHTS BIJ DE GRATIE VAN WIE HAAR ZIET.**

GEZOCHT

De Zoetermeerse plantenwerkgroep gaat door met het in kaart brengen van de "Flora van Zoetermeer", ook in 2001. Wie doet er mee?

Coördinatie en informatie:
 Tilly Kester tel: 079- 3412605

